

НАША СПАДЩИНА

УДК 316.2

СТЕПАН ВОВКАНИЧ,

доктор економічних наук, професор, провідний науковий співробітник Інституту регіональних досліджень НАН України

Творчий внесок Л.О.Олесевича як віддзеркалення розвитку соціологічної науки в Україні

Анотація

Розвідку присвячено опису наукового доробку одного із видатних вітчизняних соціологів та економістів Любомира Олесевича. Автор подає своє бачення вагомості наукового внеску цього вченого на тлі історичного контексту життя дослідника.

Ключові слова: Любомир Олесевич, галузеві соціології, соціально-економічне планування

Часто в житті однієї творчої людини, її сім'ї як у краплині води віддзеркалено весь світ суспільних трансформацій і соціально-економічних змін, усі нещастя та добрі часи, що їх пережив її народ упродовж, здавалося б, не-далекої, але насправді такої вже далекої історії. Саме таким соціальним відбитком є наукова (і не лише) діяльність відомого соціолога й економіста Любомира Олександровича Олесевича, за креативними здобутки котрого можна репрезентативно судити про етапи розвитку радянської соціології не лише в Галичині, а й у всій Україні. Про це можу говорити і писати як довголітній вчений секретар відділу соціологічних проблем управління, як відповідальний за випуск тематичної наукової продукції, що її готував до друку названий відділ, зрештою як керівник Західного відділення соціології в системі Соціологічної асоціації України, яке мені довелося очолювати (як

і згаданий відділ — упродовж більш як десяти років після того, як Любомир Олександрович відійшов за пруг життя).

Любомир Олександрович жив і творив за доби панування в Україні марксистсько-ленінської соціології — трирівневої, класової та партійно заангажованої; вона була пропагандистсько-агітаційною зброєю і робочим інструментарієм ідеології комуністичного тоталітарного режиму. За тих часів молоді люди не знали, принаймні в тодішніх вищих навчальних закладах чи на кафедрах соціальних наук (тоді їх називали суспільними) не всім студентам розповідали про Микиту Шаповала, Володимира Старосольського, Сергія Подолинського, Михайла Туган-Барановського та інших українських учених, які працювали в соціології чи в близьких до неї царинах наук. Офіційно цей режим за теоретичне підґрунтя (найвищий рівень) радянської соціології визнавав тільки історичний матеріалізм, і в його рамках обґрунтовувалися й детермінувалися у тісному взаємозв'язку з науковим комунізмом усі прикладні соціологічні обстеження.

Другий рівень соціологічної науки був представлений теоріями так званої середньої ланки, тобто галузевими соціологіями (соціологія праці, науки, освіти, релігії, спорту, але не політики). Нарешті третій рівень — прикладна емпірична соціологія, себто рівень безпосередніх соціологічних досліджень, в яких науковець виглядав як людина з анкетною. Анкетоманія не була ані випадковим, ані масовим явищем у радянській соціології, позаяк друкування і застосування анкет строго контролювалося. За інерцією чи вже за українською традицією це явище утвердилося в наш час, зокрема завдяки вітчизняним грантоїдам — адептам опитування, та набуло безвідповідально-комерційного поширення як інструментарій творення рейтингів для владно зорієнтованих скоробагачків. Водночас це посилювало недовіру до наукових засад і методів збирання соціологічної інформації та вивчення громадської думки, надто через маніпулювання нею під час виборчих кампаній. Натомість колись тоді (за радянських часів) поширення анкетування дало певний поштовх розвитку соціології, вивільнивши певну нішу свободи для висвітлення суспільних настроїв, позаяк соціологи могли вільніше обмінюватися анкетними спостереженнями (хоча всі анкети зазнавали цензурування, а засоби їх тиражування перебували під наглядом КДБ); соціологи могли легітимно оперувати на професійному рівні емпіричними даними й формулювати наукові висновки, принаймні щодо теорій середньої ланки і прикладних досліджень. Перегляд теоретичної основи — історичного матеріалізму, передусім у провінціях, підлягав строгому компартійному табу. Навіть у Москві не було часопису, який називався би так, як це практикується в інших повноправних і самодостатніх науках (фізиці, історії, математиці тощо): наприклад, “Питання соціології” чи “Соціологічний журнал”; були лише “Социологические исследования”. І захисту кандидатських і докторських дисертацій із соціології (до речі, як і політології) теж не було, всі тулилися або до філософів, або до економістів, ба навіть до соціальних психологів.

Любомир Олександрович знав, що світ, в якому він працює, не є найкращим на Землі, тим паче — добрим і гуманним. Та не він творив зло світу. *Соціально-економічне планування*, яке було основним предметом його на-

укової діяльності, як і соціології періоду розбудови, хоча не врятувало комуністичну систему від розвалу, але сприяло розвитку *заводської* соціології та створенню відповідних *служб* на промислових підприємствах Львова (і не тільки). У цьому контексті він — фундатор Львівської школи соціальних проблем управління, яка сформувалася наприкінці 1960-х років у Львівському відділенні Інституту економіки АН України (нині ДУ “Інститут регіональних досліджень ім. М.І.Долішнього НАН України”). Тут він у 1967–1983 роках працював старшим науковим співробітником, а потім першим завідувачем відділу соціологічних проблем управління. Вчений очолював секцію “Соціальні проблеми управління” Західного наукового центру АН України, секцію соціального планування українського Відділення союзнаї соціологічної асоціації від дня її заснування, був членом секції соціального планування Комісії з економічних питань ВЦРПС, редактором щорічного тематичного збірника “Проблеми соціального управління на промисловому підприємстві”, який витримав сім випусків, хоча такі серійні тематичні видання не заохочувалися (можу це стовідсотково підтвердити як незмінний відповідальний за випуск усіх збірників відділу, що вийшли друком).

Проблематика соціально-економічного планування, яка тривалий час була домінантною у творчих інтересах вченого-соціолога у його наукових пошуках, набула особливої актуальності за часів так званого розвиненого застою в економіці Радянського Союзу. Комуністи гарячково шукали додаткових механізмів, найперше соціально-економічних і соціально-психологічних, для підвищення ефективності соціалістичної економіки: спочатку таким чинником мало стати соціально-економічне планування, потім панацеєю від усіх негараздів було проголошено підвищення якості продукції і всієї роботи всіх трудових колективів, а отже — прискорення впровадження науково-технічних досягнень у виробництво.

Попри те це були не найгірші часи в контексті розвитку марксистсько-ленінської соціології у країні Рад. Так, після виступу першого секретаря Ленінградського обкому партії на черговому з’їзді КПРС, в якому позитивно було оцінено перший комплексний план соціально-економічного розвитку, що його розробив виробничий колектив ВО “Світлана”, партійні підрозділи всіх республік та рівнів управління було зобов’язано негайно почати продукувати аналогічні плани для своїх підприємств, районів та міст, а зрештою й цілих галузей промисловості. Це, своєю чергою, спричинилося до того, що в суспільний та науковий обіг міцно ввійшли такі неологізми, як “соціолог” та “соціологія”. До цього часу в Радянському Союзі після вже двадцятирічного функціонування соціології, принаймні як прикладних спостережень, в офіційно затвердженому переліку спеціальностей випускників ВНЗ таких професій, як “соціолог” чи “політолог”, ще не було. Давалася взнаки закорінена давня настанова: “найгеніальніший вождь усіх часів і народів”, мовляв, і без соціологічних досліджень достеменно знав усі “чаяння” суспільних “гвинтиків” щодо ефективних форм будівництва найдемократичнішого у світі суспільства. Ба більше: інженери, технологи підприємств підозріло ставилися до соціологів та соціальних психологів навіть

у системі НОТ (наукової організації праці) як до чергової партійної кампанії, яка неодмінно далі девальвуватиме звання радянського інженера.

Проте такі компартійні нововведення, як соціальне управління взагалі та соціальне планування зокрема, у другій половині 1960-х років призвели до того, що певні спеціалісти (переважно філософи, історики, економісти) терміново були перекваліфіковані (чи самі перекваліфікувалися) на соціологів, а від відділів (колективів) філософії наукових інституцій почали масово “відбруньковуватися” соціологи і соціальні психологи. Такі динамічні нововведення були типовими для централізованого, монопольного і тривалого управління з боку комуністів країною, яка називалася СРСР і яку Л.О.Олесевич пізнав вже у дорослому віці.

Народився Любомир Олесевич 26 серпня 1921 року в селі Богуша Ново-Сончського повіту Краківського воєводства (Польща) у сім'ї селянина. Спочатку навчався у сільській школі, а потім — у гімназії міста Новий Сонч. Навчання перервала війна. Під час окупації допомагав батькам у господарстві, деякий час працював робітником на залізниці, на примусових роботах в Австрії.

У 1945-му разом з іншими українськими родинами Олесевичів насильно переселили на постійне проживання в Україну. У 1945–1947 роках Любомир працював старшим бухгалтером міжрайзаготконтори у м. Березжани Тернопільської області. Одночасно навчався в середній школі робітничої молоді. У 1949 році вступив на денне відділення обліково-економічного факультету Львівського торговельно-економічного інституту. Диплом з відзнакою про закінчення інституту Любомир Олександрович отримав у 1953 році й був зарахований асистентом кафедри бухгалтерського обліку цього ВНЗ. Незабаром його запрошують на посаду молодшого наукового співробітника відділу економіки Інституту суспільних наук АН УРСР. За рекомендацією директора Інституту, академіка І.П.Крип'якевича молодого вченого було залучено до роботи в Зональній комісії з розроблення заходів із підвищення врожайності сільськогосподарської продукції для гірських районів України. У той час науковець вже працює над кандидатською дисертацією на тему: “Питання економіки колгоспів Карпатської сільськогосподарської зони Української РСР” під науковим керівництвом доброго порадики М.П.Герасименка.

Захист дисертації на здобуття вченого ступеня кандидата економічних наук відбувся 6 лютого 1958 року в Києві на засіданні Вченої ради Інституту економіки АН УРСР. Після захисту дисертації Л.Олесевич продовжує працювати в Інституті суспільних наук; вчене звання старшого наукового співробітника за спеціальністю “Економіка сільського господарства” набув у 1962-му, а згодом обійняв посаду завідувача відділу економіки цього інституту.

На підставі дисертаційного дослідження вчений у 1959 році підготував монографію “Питання економіки колгоспів Карпатської сільськогосподарської зони Української РСР”, яка за постановою вченої ради Інституту суспільних наук мала вийти друком у видавництві Академії наук у Києві 1961 року. Текст вже був набраний, але книгу зняли з виробництва, оскільки висвітлені проблеми колгоспів і запропоновані шляхи їх розв'язання не

вписувалися в тодішню ідеологічну схему компартійного керівництва. Як зазначалося у протоколі засідання партбюро Інституту суспільних наук від 26 січня 1959 року, "...в тексті рукопису, переданого до виробництва, трапляється багато формулювань, які в темних фарбах представляють окремі сторони діяльності колгоспів Карпатської зони. Ці формулювання могли бути використані ворожими елементами для антирадянської діяльності..." [Культурне життя в Україні, 1996: с. 356].

Згодом Л.О.Олесневич кардинально змінив *тематику* своїх наукових досліджень. Це пов'язане не лише з ліквідацією відділу економіки в Інституті суспільних наук. Він остаточно переходить до Львівського держуніверситету ім. І.Франка, де багато зробив для відкриття економічного факультету. У 1960-х роках у країні відбувалися певні спроби економічної реформи, зокрема йшлося про необхідність удосконалення економічної освіти. Вчений всіляко переконував тодішнє керівництво університету і місцеву владу про доцільність введення у навчальні програми економічних спеціальностей, які тоді вважалися не університетськими. У 1964–1967 роках він, працюючи доцентом цього університету, опановує соціологію й очолює лабораторію конкретно-соціологічних досліджень. Однак відкрити на економічному факультеті кафедру економічної соціології та налагодити підготовку професійних соціологів вдалося вже значно пізніше, коли Любомир Олександрович перейшов до системи Академії наук, де від 1967 року працював на посаді старшого наукового співробітника відділу наукової організації праці, а згодом — керівника відділу соціологічних проблем управління Львівського відділення Інституту економіки АН УРСР. Ця посада і була для нього останньою...

Задум Олесневича щодо кафедри економічної соціології вдалося згодом реалізувати його друзям-науковцям; по-перше, це була відповідь на потреби перебудови, яку тоді очолив молодий та енергійний генсек КПРС М.С.Горбачов; по-друге, цьому сприяли доповідні записки соціологів Академії наук у вищій урядовій інстанції та часті, впродовж кількох років поспіль, їхні виступи на республіканських форумах та у місцевій пресі, спільне з викладачами Держуніверситету ім. І.Франка розроблення навчальних програм (див., зокрема: [Вовканич, 1983; Вовканыч, 1988]). Пригадую, що після таких сигналів у мас-медіа мені разом із заступником декана економічного факультету паном Жовтанецьким легше вдавалося складати проекти цих програм для майбутніх студентів-соціологів; охочіше сприймалися рекомендації щодо формування керівництва кафедри, її професорсько-викладацького складу.

Зрозуміло, що не все складалося одразу гладко не лише в університеті, а й у науковому світі соціології. Адже соціологію кваліфікували як буржуазну, чужу радянській людині науку, і ще довго давалося взнати її несприйняття; вона важко торувала собі шлях, ототожнювана лише з конкретно-соціологічними дослідженнями. Тож непросто було випрацювати й оптимальні навчальні програми: точилися суперечки між науковцями про предмет і об'єкт соціології, її місце серед інших гуманітарних наук, таких як економіка, соціальна психологія, політична соціологія, політологія, котра теж підводилася на ноги. Л.О.Олесневич у ці суперечки не втручався, але працював ретельно, наполегливо, ефективно та, як завжди, чесно.

У 1968 році в Україні вийшла друком перша книга з проблем соціології “Соціологія на Україні” [Соціологія, 1968]. Під науково-методичним керівництвом і за безпосередньої участі Л.О.Олесневича 1966 року було розроблено перший в Україні “Перспективний план соціального розвитку колективу Львівського телевізійного заводу на 1970–1975 роки”. За розроблення і впровадження цього плану Головний комітет ВДНГ у 1969 і 1972 роках нагороджував завод дипломами I ступеня, а авторів плану — медалями. Московська та Київська кіностудії відзняли науково-популярні фільми про соціальне планування на підприємстві. У лютому 1967-го Олесневич став ініціатором і одним з організаторів всеукраїнської наукової конференції на тему: “Соціальні проблеми економічної реформи”, на якій вперше обговорювалися питання планування соціального розвитку виробничих колективів.

На той час в Україні почав заявляти про себе новизною наукової тематики, формуванням нових наукових течій і шкіл колектив Львівського відділення Інституту економіки АН України. Несподівано одним із найважливіших напрямів досліджень стала трудоресурсна проблематика. Розгляд людини як трудового ресурсу вже від початку дослідницької діяльності став основною, так би мовити, директорською тематикою, адже її вивчення очолило нове керівництво Інституту, та, на жаль, погляди його не конче збігалися з науковими підходами Любомира Олександровича. Це призвело до певного тертя між технократичними й соціогуманістичними тенденціями — і не лише в методологічному плані. Спочатку було ліквідовано лабораторію профорієнтації та профвідбору (проф. М.Ф.Покровського), поділено відділ соціологічних проблем управління, яким власне керував Л.О.Олесневич, а відтак скорочено відокремлених при цьому соціальних психологів разом з очільником проф. Б.С.Мар’єнком.

Попри те розпочаті дослідження — з питань ефективності праці інженерних кадрів, соціальних чинників науково-технічного прогресу, інформаційного та інтелектуального потенціалу заводської науки, суспільної мобільності працівників, особливостей їхніх знань, досвіду тощо — внесли нові ідеї у традиційну тематику соціального планування. Ці осучаснені тренди, що з’явилися в результаті співпраці з такими вченими, як С.Вовканич, Г.Калитич, Є.Лазаренко, В.Якушев, В.Яхонтов, Б.Буйвол, Т.Порошина, Л.Кошелюк, С.Цапок, Х.Копистянська, П.Співак, Г.Луць та ін., уможливили подальше функціонування відділу Любомира Олександровича, хоча його під іншими надуманими назвами неодноразово намагалися зробити сектором і підпорядкувати директорській тематиці, яка вже стала загальноінститутською.

Таким чином, згадана вище проблематика соціально-економічного планування, як і розроблення відповідних методик, ще довго будуть головним напрямом у роботі відділу, зреалізовуваним у вигляді розмаїтих методик, тематичних збірок і монографій. Так, у збірці матеріалів конференції з питань соціальних проблем економічної реформи (див.: [Социальные проблемы, 1967]) вперше було опубліковано методику розроблення комплексного перспективного плану соціального розвитку колективу промислового підприємства, підготовлену під науковим керівництвом і за безпосередньої

участі Л.О.Олесневича. Цю методику вдосконалювали й перевидавали кілька разів як у збірках, так і окремими брошурами. Серед наукової громадськості та практиків методика відома як Львівська, на відміну від опублікованих пізніше Ленінградської, Пермської та інших. Вона була перекладена й видана друком у Росії, Чехословаччині, Угорщині, Болгарії.

Львівську методику в 1974 році було використано Науково-методичним центром Держплану і Академії наук України під час складання Типової методики розроблення п'ятирічного плану техніко-економічного і соціального розвитку промислового підприємства; вона ввійшла до багатьох методичних посібників із соціального планування, була апробована ВЦРПС і Держкомітетом Ради Міністрів СРСР з праці та соціальних питань. За досвідом до Львова приїжджали представники підприємств і організацій зі всього Союзу. Тут проводили багато науково-практичних, у тому числі всесоюзних, конференцій та семінарів із соціального планування і управління.

Значення розробленої у Львові методики і практичне її впровадження на багатьох підприємствах країни широко висвітлювалося не лише місцевою, а й республіканською та союзною пресою, по радіо і телебаченню, в наукових журналах. Її неодноразово демонстрували на ВДНГ Союзу та України і вивчали у відповідних наукових закладах і підприємствах.

Згодом у зв'язку зі швидким розвитком заводського соціального планування виникла потреба в територіальному і галузевому соціальному плануванні, оскільки трудовий колектив не може розвиватися ізольовано, бо основні завдання його розвитку зумовлюються не лише внутрішніми, а й зовнішніми чинниками. Від 1970-х років розпочалося розроблення планів економічного і соціального розвитку м. Львова та його адміністративних районів, а також методичних рекомендацій із соціального розвитку певної галузі промисловості. Територіальне соціальне планування співвідносилося із заводським, тим самим сприяючи комплексному розвитку територій. З цієї ідеєю вчений вийшов на республіканський, а далі — на всесоюзний рівень.

Він безпосередньо взяв участь у підготовці видання опублікованих у 1970-х роках в Україні та в Москві методичних рекомендацій із планування економічного і соціального розвитку міста та адміністративних районів, підприємств та галузей промисловості; став редактором і співавтором трьох видань загальносоюзних методичних рекомендацій “Планирование социального развития коллектива предприятия”, за що йому присуджено премію ВЦРПС. З метою поширення знань із соціального управління Львівська наукова бібліотека ім. В.Стефаніка під керівництвом і за безпосередньої участі вченого опрацювала і видала у 1979 році обсяжний бібліографічний покажчик “Соціальне управління”. За теоретичне і практичне розв'язання проблем соціального планування колективів Львівського відділення Інституту економіки висунув Л.О.Олесневича на присудження йому республіканської премії ім. Шліхтера, однак переважили не наукові здобутки вченого, а міцні компартійні зв'язки керівництва, які, на жаль, залишаються і під новими прапорами, підсилювані корупцією. Натомість він продовжив активно і системно працювати над картотекою із соціології, яку наразі відда-

но на зберігання до бібліотеки Інституту регіональних досліджень НАН України.

Учений неодноразово бував у складі наукових делегацій за кордоном, у тому числі двічі у США. Читав цикли лекцій для викладачів і студентів факультету економіки Жешівської філії університету ім. Марії Склодовської-Кюрі, лекції із соціального планування в університеті Любліна, підтримував зв'язки із Польським економічним товариством. Неодноразово був запрошений на міжнародні конференції за кордон (зокрема в Чехословаччину, від Соціологічного інституту АНЧ), та не завжди отримував дозвіл на виїзд. Був делегатом VII Всесвітнього соціологічного симпозиуму у Варні (Болгарія), присвяченого проблемам соціального прогнозування і планування. Редагував і був співавтором виданої до конгресу збірки “Социальное управление, планирование, прогнозирование”.

Упродовж усього творчого життя Л.Олесевич підтримував наукові контакти із соціологами всіх регіонів України, такими як О.Якуба, І.Попова, В.Чорноволенко, В.Полторак, А.Ручка та ін., а також із соціологічними центрами Ленінграда, Свердловська, Новосибірська, Москви, Грузії, Башкирії, Прибалтійських республік.

Як підсумок його наукової багаторічної діяльності 1977 року вийшла друком монографія “Социальное планирование на промышленном предприятии” (Київ: Наукова думка). Це мало б стати темою його докторської дисертації, яку він так і не захистив через хворобу. Багато років Олесевич збирав і опрацьовував матеріали з етнографії та культури лемків, склав словник лемківського діалекту, був одним із засновників хору “Лемковина” (1969), який згодом став народною хоровою капелюю.

Поряд із цим Любомир Олександрович не втрачав інтересу до тематики з економічної історії та історії економічної думки на західноукраїнських землях. На думку вченого, залишаються невисвітленими важливі аспекти їхнього економічного і соціального розвитку, зокрема пов'язані із кооперацією. У 1974 році вийшла друком монографія Л.О.Олесевича “Кооперативні міфи і капіталістична дійсність. Західноукраїнська буржуазна кооперація (1983–1939)” [Олесевич, 1974].

На основі багатого архівного матеріалу щодо кооперативного руху в Галичині автор аналізує підґрунтя, розвиток, соціально-економічну суть і роль кооперації в економіці Західної України за доби австро-угорського і польського поневолення. Монографія є фундаментальним дослідженням практичної господарської діяльності кооперації й має величезне пізнавальне значення. Відкидаючи вимушені ідеологічні нашарування, без яких книги не можна було надрукувати в той час, читачі чи не вперше змогли дізнатися про невідомі раніше праці українських економістів-кооператорів, про такі видання, як торговельно-промислові альманахи “Звідомлення Центросоюзу”, “Кооперативний вісник”, “Кооперативна республіка”, “Господарсько-кооперативний часопис”, “Торгівля і промисел”, “Самопоміч”, “Економіст”, “Діло” та ін.

Хвороба Любомира Олександровича виявилася для всіх несподіваною, бо був він зовсім “неінфарктним”, струнким, дотримувався чіткого режиму роботи, вів здоровий спосіб життя, щоправда, працював багато, а відпочивав

мало. Для багатьох така хвороба не є страшною, і вони після лікування залишаються працездатними, але його вона підкосила одразу і надовго. Лікарі не зуміли повернути йому попередньої наснаги до роботи. Впродовж чотири роки він дедалі рідше приходив у відділ, хоча очолював його аж до смерті. Мені він переважно телефонував, я часто приходив до нього. Помер Любомир Олександрович Олесневич 17 червня 1983 року, похований на Янівському цвинтарі у Львові.

За час хвороби шефа дехто із працівників відділу покинув його, а деякі, як згадувалося, навіть поділили відділ. Це він боляче переживав. Більшість співробітників, як уміли та могли, так підтримували патріарха соціологічної науки в Україні і реноме його відділу. Вусякому разі він ніколи від нас не чув слів на кшталт: “Ви завідувач відділу, Вам і вирішувати, їхати до Києва і звітувати”. Ми самі їздили і захищали звіти, рукописи тематичних збірників; ми просто чесно працювали, як він нас і вчив.

І ще штрих. Зміни в поведінці Любомира Олександровича, певну його схвильованість і нервовість, зауважили працівники відділу, і особливо родина одразу, щойно він повернувся зі службового відрядження до США. Лише згодом виявилось, що ті львів'яни, хто туди їздив, не обійшлися без важких наслідків, очевидно, під впливом стресових перенавантажень, пов'язаних з відповідними інструкціями працівників компетентних органів, від яких залежав дозвіл на закордонні поїздки вчених. Тому хотілося б сказати молодим соціологам в Україні: ви маєте можливість вільно їздити туди, куди хочете, і без жодних інструкцій і спецзавдань, можете друкувати без цензури все, що напишете. Ваші дисертації не лежать роками у стосах московського ВАКу. Натомість ваші попередники за фахом не були вільними, їхню працю часто використовувало партійне начальство в своїх егоїстичних інтересах. Але вони трудилися, скрупульозно досліджували і не протестували, коли їх кривдили. Олесневич не переймався питанням: *Що Батьківщина зробила для нього?* Чи цього досить, щоб бути гідним вашої пам'яті — не мені судити.

Назагал ученим опубліковано понад 100 наукових праць з економіки та соціології, окрім публіцистичних матеріалів, статей у періодиці, праць про культуру та етнографію лемків. Йому належать 3 персональні монографії і 17 колективних, десятки розроблених методик, посібників, статей у наукових збірках і часописах. Монографії Л.О.Олесневича можна знайти в бібліотеках Польщі, Канади і США.

І наостанок. Знаючи патріотичні орієнтації Любомира Олександровича, його націоналістичні цінності, гадаю, що якби він дожив до наших днів, то вельми турбувався б розвитком не лише соціологічної науки в Україні, а й долею України як соборної незалежної держави. Насамперед переживав би з приводу гібридної війни, нав'язаної Україні Росією, зазіхання останньої на нашу цілісність і державну суб'єктність. Безумовно, шукав би шляхів донесення соціологами до світової громадськості сенсів справді інтернаціональної боротьби українців за “нашу і вашу свободу”, працював би над ідеологічними засадами державотворення в Україні та стратегією її сталого розвитку в цивілізованому світі.

Джерела

Вовканич С. Донести світові сенси боротьби українців проти загроз глобальної гібридизації / Степан Вовканич. — Львів : ДУ “Інститут регіональних досліджень ім. М.І. Долішнього НАН України”, 2017. — 61 с. — (Препринт наукової записки).

Вовканич С. Почему социолог в долгу у перестройки / Степан Вовканич // Львовская правда. — 1988. — 22 июля.

Вовканич С. Соціолог на підприємстві / Степан Вовканич // Рабочая газета. — 1983. — 11 листопада.

Культурне життя в Україні: Західні землі (Документи і матеріали). — Львів : Ін-т українознавства НАНУ, 1996. — Т. 2. — С. 356.

Олесевич Л.О. Кооперативні міфи і капіталістична дійсність. Західноукраїнська буржуазна кооперація (1983–1939) / Л.О. Олесевич. — К. : Наук. думка, 1974. — 260 с.

Планирование социального развития коллектива предприятия. — М. : Профиздат, 1971, 1975, 1980.

Социальные проблемы экономической реформы. — Львов : Каменяр, 1967.

Соціологія на Україні. — К. : Наук. думка, 1968.